

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1126

מסכת פסחים כ"ט-ל"ה ♦ שביעית ה', ז' - ט', א'

בס"ד, ה' טבת תשפ"א

השבוע בגליון

- מה הוא אורז?
- מצות מתירס
- חסות כפר דיר יאסין הנטוש למצוות מרור
- דין "לכס" גם במצה

- החמץ של איש העסקים התל-אביבי
- מה תחזית מזג האוויר?
- מדוע כל החיטים אינן חמץ?
- העכברים שהכריעו במחלוקת הפוסקים...

דף לב/א חמץ בפסח בר דמים הוא

החמץ של איש העסקים התל-אביבי

מה דינו של איש עסקים תל-אביבי שבבעלותו חמץ הנמצא בלוס אנג'לס שבארצות הברית? הגאון רבי מאיר שמחה מדוונינסק זצ"ל (משך חכמה, ויקרא כב/כח), עוסק בשאלה מרתקת, שיש לה השלכות גם לימי חג הפסח. כידוע, היום והלילה נכנסים ויוצאים בזמנים שונים על פני כדור הארץ. בשעה שהשבת פורסת את כנפיה על ירושלים, היא שורה זה שש שעות על הונג קונג, ואילו בניו יורק המסחר בעיצומו, השבת תכנס בעוד שבע שעות.

כידוע, אסור ליהודי להיות בעליו של חמץ בפסח. קיים פער של עשר שעות בין ארץ ישראל ללוס אנג'לס. כאשר בארץ ישראל השעה היא שש אחר הצהריים, בלוס אנג'לס השעה היא שמונה בבוקר. השאלה היא מתי מתחיל איסור החמץ של יהודי זה, ומתי הוא מסתיים. אם נהלך אחר מקום שהותו של החמץ, כאשר הוא יישב בליל הסדר עם קיטל, יהא בבעלותו חמץ והוא לא יעבור על כל איסור, משום שבמקום הימצאו של החמץ חג הפסח עדיין לא נכנס. אך אם נהלך אחר מקום שהותו של הבעלים, עליו למכור את החמץ לפי חלות חג הפסח במקום מגוריו. ובכן, שאלה זו ניזונה בהרחבה בין הפוסקים. יש אומרים כי איסור חמץ מונח "אקרקפתא דגברא", היינו: על ראשו של האדם, ויש להלך לפי מקום שהותו (שו"ת חסד לאברהם, מבטשאטש, או"ח סי' ל"ה), ויש אומרים, כי מקום החמץ הוא הקובע (עיי' שו"ת עונג יום טוב או"ח סי' ל"ו, ועיי' שו"ת ארץ צבי סי' פ"ג).

בעל עונג יום טוב (שו"ת, סי' ל"ו), אשר נשאל אם יהודי השוהה במקום בו החמץ מותר עדיין בהנאה [בערב פסח לפני השעה השישית], רשאי למכור את חמצו השוהה במקום בו החמץ כבר אסור בהנאה - טוען, כי מגמרתנו קיימת ראייה ניצחת, כי איסור החמץ תלוי במקום שהות החמץ ולא במקום בעליו, כלהלן.

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

מכנסיים לצדקה

אחד מטובי מגידי שיעור הדף היומי של "מאורות הדף היומי", חזר יום אחד משיעורו הלום הפתעה, כשחיוך רחב נסוך על פניו. ידע ידעת, סיפר, כי הדף היומי משפיע, חודר ומעצב את תודעתם ואישיותם של הלומדים, אך אני עצמי לא האמנתי כמה עמוק חודרים הדברים ומחלחלים. עד אשר אחד המשתתפים בשיעורי סיפר היום את המעשה הבא.

יהודי זה עדיין אינו שומר תורה ומצוות באופן מלא. אפשר לומר כי אלמלא היה עולה מארץ מכורתו לארץ ישראל, היה היום יהודי נאמן לה' ולתורתו. אולם, כרבים אחרים אשר נותקו מן המסורת

לעילוי נשמת

הר"ר **משה יהודה למפרט** ז"ל ב"ר אהרון שלמה הלוי ז"ל נלב"ע י' בטבת תשס"ח ולע"נ מרת **גיטל למפרט** ע"ה ב"ר מאיר ז"ל נלב"ע י"ג בטבת תש"ע תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **גבריאל סמוטני** זצ"ל
הרב ב"ר חיים יצחק ז"ל
נלב"ע ה' בטבת תשמ"ג
תנצב"ה
הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **העניא רבקה ברנשטיין** ע"ה
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע ו' בטבת תשנ"ד
תנצב"ה

לעילוי נשמת

מרת **יוכבד פינקלשטיין** ע"ה
ב"ר ישראל משה ז"ל
נלב"ע ד' בטבת תשמ"ב
תנצב"ה
הנוצחה ע"י ידידיו
הר"ר **שמחה רשף** ומשפחתו שיחיו - גבעתיים

לעילוי נשמת האשה הכשרה, שזכתה לראות דורות ישרים מבורכים, יראת ה' היא אוצרה

מרת **מזל סעדונה חיה** בת אסתר סיתרונה ע"ה
נלב"ע ט' טבת תשע"ט **תנצב"ה**

הנוצחה ע"י בנה ידידנו הר"ר **משה עידן** ומשפחתו שיחיו - פ"ת

משנתנו קובעת, כי יהודי שאכל בשוגג חמץ של תרומה בפסח, צריך לשלם לכהן את דמי תרומת החמץ בתוספת חומש מערכו, כדינו של האוכל תרומה בשוגג [עליו לתת לכהן פירות שכבר הופרשו מהם תרומות ומעשרות, והפירות הללו מתקדשים בקדושת תרומה].

הגמרא מקשה על משנתנו, מדוע עליו לשלם על אכילת חמץ התרומה? הרי בעיצומו של חג הפסח אין לחמץ כל ערך, שהרי הוא אסור באכילה ובהנאה! כיצד, איפוא, אפשר לחייבו לשלם את ערך חמץ התרומה, כאשר אין לו כל ערך? הגמרא מיישבת, כי משנה זו היא כשיטת רבי יוסי הגלילי הסובר, שחמץ בפסח אמנם אסור באכילה אך מותר בהנאה. נמצא, שהחמץ בעל ערך ממוני. כלומר, מצווה לבער את חמץ התרומה מן העולם, אך מותר ליהנות ממנו בעת כילויו (עיין תוס' כח/ב ד"ה רבי שמעון אומר), והנאה זו ניטלה מבעל התרומה.

לכאורה, קיימת אפשרות לפרש את גמרתנו לכל השיטות: בעל החמץ נמצא במקום בו השמש ממחרת לשקוע ואילו חמצו נמצא במקום בו היום מסתיים שעות אחדות לאחר מכן. מעתה נעמיד את משנתנו כי החמץ נאכל על ידי היהודי ביום השביעי של פסח, שעות אחדות לפני תום החג. או אז, אצל בעל החמץ כבר מוצאי החג, ואין החמץ אסור עליו באיסור תורה, אלא מדרבנן, ואילו אוכל החמץ עבר על איסור אכילת חמץ מן התורה, לפי שבמקום שהותו עדיין לא יצא חג הפסח! [אם נשאל, הרי החמץ אסור בהנאה מדרבנן? עונה בעל עונג יום טוב, כי אין בכך כדי לפטור חיוב כפרה שהשיתה עליו התורה, בעטייה של אכילת תרומה בשוגג]. אפשרות זו עדיפה בהרבה על פני העמדת משנתנו כשיטת רבי יוסי הגלילי שלא נפסקה להלכה, ומשלא פירשה גמרתנו כן, הא לך ראייה, כי דין החמץ נקבע לפי מקום שהות החמץ ולא לפי מקום בעליו... [ועיין בשו"ת אור לציון לגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, מה שכתב שיש לחלק בין איסור בל יראה לבין איסור הנאה מן החמץ].

דף לג/א כגון דאחמיץ במחובר מה תחזית מזג האויר?

בתקופת קציר החיטים אפשר לחזות ביהודים דרוכים ומתוחים, המתעדכנים תדיר בתחזית מזג האוויר, בעוד ביתר ימות השנה הוא מעניין אותם כשלג דאשתקד. על מה ולמה? על כך, ועוד - במאמר שלפנינו. נפתח בגמרתנו, לא לפני שנציין כי "חמץ" אינו רק קמח שעורב במים ונעשה עיסה שטפחה והחמיצה, אלא כמבואר בסוגיות הגמרא (דף מ' ועוד), גם תבואה מסוגלת להחמיץ, שאם שרו חיטים או שעורים במים, הרי הן נעשות חמץ.

גמרתנו הדנה בנושא מסויים לגבי הפרשת תרומה קובעת, כי לא רק תבואה שנקצרה מסוגלת להחמיץ, אלא גם תבואה המחוברת לקרקע עלולה להחמיץ ממי גשמים שהירוהו.

מדוע כל החיטים אינן חמץ? לא פלא, איפוא, שנשאל הרשב"א (שו"ת ח"ז סי' כ'), כי לפי גמרתנו לעולם לא תימצא חיטה הראוייה לאפיית מצות, שהרי אין לך חיטה שלא ירדו עליה גשמים, שאם לא כן, כיצד זה נבטה, צמחה והבשילה?!

הרשב"א השיב, כי גמרתנו עוסקת בתבואה שהבשילה לחלוטין וחדלה לינוק מן הקרקע. חיטים אלו, הרי הן כחיטים קצורות שירדו עליהן גשמים. ברם, כל עוד התבואה יונקת מן הקרקע, אין היא סופגת את מי הגשמים וממילא אינה מחמיצה, וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך או"ח סי' תס"ז סעי' ה'). עומד, איפוא, יהודי בפאתי השדה, שומר על החיטים הבשלות העומדות לקצירה ונושא את עיניו למרום להבחין בכל טיפת גשם, והנה, לחרדתו, אד עלה מן הארץ והשקה את פני האדמה. הנפסלו החיטים לאור דברי הרשב"א, שחיטים בשלות מסוגלות להחמיץ אף בטרם קצירתן?

ובכן, המעיין בספרי הפוסקים נוכח, כי אין להתחלחל מטיפות גשמים בודדות או מזילוף קל היורד על התבואה, כדברי בעל מאמר מרכזי בשם רבינו מנוח, כי כוונת גמרתנו "דווקא על ידי גשמים מרובים, אבל על ידי זליפה מועטת שירד על השבלים - לא חוששין, ומותר אפילו למצות מצווה" (משנה ברורה שם ס"ק י"ח).

גשם כבד - כן, גשם קל - לא: בנימה מקילה יותר, כתב בעל שו"ת מעיל צדקה (שו"ת סי' ס"ט, הובא בשערי תשובה או"ח סי' תס"ז ס"ק י"ב), כי אין דברי גמרתנו אמורים אלא כאשר נפתחו ארובות השמים וגשם כבד ניתן על הארץ יום ולילה, או אז, יש לחשוש כי החמיצה התבואה. ברם, אם ירד גשם "רגיל", אין לחשוש להחמצת התבואה. הוא אף מעיד, כי בשנת תע"ב ירדו גשמים על החיטה, והוא פסק כי אין לפסול אותה, אלא אם כן ניכרו בה סימנים שהחמיצה.

עם זאת, מדברי פוסקים אחרים משתמע, כי לא הקילו עד כדי כך. אחד מהם הוא החיי אדם (כלל קכ"ח סעי' ב') הכותב, כי ראוי לקצור את החיטים בעוד מראן הירקרק לא סר מעליהן ולא בשלו לגמרי, כדי להימנע מאפשרות שהן יירטבו בגשם לאחר בשלותן ויחמיצו. מדבריו עולה, כי אכן, אם ירד גשם על החיטה יותר מ"זליפה מועטת", יש לחשוש כי החמיצה. המשנה ברורה מצטט את דבריו (שם ס"ק י"ז ובסי' תנ"ג ס"ק כ"ב) והוא מסיים: "ועל כן המנהג לקצור דגן של שמורה בעודן לחין קצת".

מאיידך, בעל ערוך השולחן (שם סעי' י'), ערער על מנהג קצירת החיטים בעודן לחות, הן מפני שבעודן לחות קשה מלאכת טחינתן ולישתן, והן מפני שאליה היא וקוץ בה - הלחות שנותרה בהן, גורמת לעיסה להחמיץ במהרה! לפיכך הוא מסיק, כי "לא יקצרו עד שיגמרו ויהיו לבנים, אך לא ימתינו שיתייבשו לגמרי".

המפוארת עליה חונכו דורות ישרים, הוא גדל כ"מסורת"; ריחות של יהדות, גם של תבשילי חג, המשמשים בעירובייה במתכונת חובבנית המשבשת את המהות האמיתית.

שמעו של שיעור הדף היומי הגיע גם לאוזניו, מאן דהוא שכנעו והוא החליט להצטרף.

הרקע שלו בענייני יהדות ובענייני הלכה יכול להיות רחב יותר מכפי שהוא היום, אם נתבטא בעדינות. לפיכך, ככל שהעמקנו בסוגיות של מסכת עירובין, הייתי מבטי לעברו פעמים רבות במהלך השיעור, ותוהה ביני לבין עצמי: שכר עמל התורה יש לו, אך מה מן הלימוד נקלט אצלו, אילו חלקים הוא מבין ומפנים? שהרי מדובר בסוגיות לא פשוטות.

והנה, היום, באמצע השיעור, קם היהודי, ביקש את רשות הדיבור, כחכח בגרונו בהתרגשות ושח מעשה שאירע לו בשבת קודש.

יהודי זה נוהג לרוץ ריצת בוקר בכל יום, "בשביל הבריאות". לעת עתה הוא אינו מדלג על נהגו זה גם ביום שבת קודש. וכך, מצא עצמו מיודענו מניע נמרצות את כל איברי גופו בשוליו של כביש גהה - ז'בוטינסקי שבגוש דן.

תוך כדי מהלך הריצה הרגשתי כי בכיסי שוכן דבר-מה מקרקש ומצלצל. כבוד הרב יודע, אני לא יכול להפסיק לרוץ. תוך כדי הריצה בדקתי ומצאתי לחרדתי העצומה, שבתוך כיס המכנסים שלי יש מטבעות שנתתי לצדקה, ושכחתי בכיסי... אמא שלי, נוחה-עזן, אמרה לי, שכאשר יש לי מטבעות קטנים אתן אותם לצדקה, להרוויח גן-עדן. והנה, אני פה בכביש ז'בוטינסקי, יום שבת בבוקר עם צדקה בכיסי.

עולים על רכבת הלימוד

חלקנו

מצטרפים לאלפי הלומדים קטני גמרא. משנה והלכה מדי יום ביומו. בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות וחוכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד < *3029 עכשיו >

חודש ראשון התנסות חינם

בארץ ישראל, בה אין שכיחים הגשמים בעונת הקציר, יש שכתבו, כי לכל השיטות, יש לקצור את החיטים אחר גמר בישולן (ראה פסקי תשובות תס"ז אות ד).

נגענו במאמר זה בחלק המעשי של החמצת החיטה. עדיין לא עסקנו בחיוב "ושמרתם" שציוותנו התורה לשמור על החיטים ועל המצות לבל תחמצנה, תוך כדי כוונה כי עושים כן "לשם מצת מצווה". על כך במאמר נוסף בגליון הבא, בע"ה.

דף לה/א אורז ודוחן

העכברים שהכריעו במחלוקת הפוסקים...

"דגן" הוא שם כולל לחמשת מיני התבואה: חיטה, שעורה, כוסמין, שכולת שועל ושיפון. על פת שנאפתה מקמח של אחד ממינים אלו מברכים "המוציא לחם מן הארץ" לפני אכילתה, וברכת המזון לאחריה; בפסח מיני הדגן נחשבים חמץ; אפשר לאפות מהם מצות; חובה להפריש מהם חלה. שאר מיני הזרעים, אינם בעלי תכונות אלו, לכד מן האורז, אשר ביצר לעצמו מעמד מיוחד - לדעת רבי יוחנן בן נורי, האורז זהה במעמדו לחמשת מיני דגן לכל דבר ועניין.

אף שאין הלכה כמותו, אלא פוסקים שהאורז הוא ממיני הקטניות (עין לשון הרמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה הל' א), הוכתר האורז בדינים יחודיים - מברכים עליו בורא מיני מזונות, לפי שהוא משביע וזן (שולחן ערוך א"ח סי' כ"ח סעי' ז), ואורז שגובל עם קמח חיטים מקבל ממנו את כח החימוץ (עין משנה חלה פ"ג משנה ז; רמב"ם הל' ביכורים פ"ו הל' א; שולחן ערוך א"ח סי' תנ"ג סעי' ב; ועיי"ש במשנה ברורה ס"ק י"ד ובשו"ת באר יצחק א"ח סי' ח).

מה הוא אורז? מחלוקת גדולה קיימת בין הראשונים - מה הוא אורז?

לדעת רש"י בסוגייתנו, במהלך הדורות התחלפו השמות. האורז שבימי חז"ל מכונה על ידינו דוחן, לעומת זאת, הקטניות שבימי חז"ל נקראו אורז, מכונים על ידינו דוחן. היפוך היוצרות. אכן, יש קהילות, בעיקר של חסידים, הנוהגות לברך על האורז שנתמעך ברכת "שהכל נהיה בדברו" בלבד, מחמת הספק. אולם, מקובל ברוב קהילות ישראל, כי האורז שלנו הוא האורז של חז"ל והדוחן שלנו הוא הדוחן של חז"ל, וכן מצדד המשנה ברורה מדברי האחרונים (סי' ר"ח ס"ק כ"ה).

הערוך השולחן (שם סעי' כ"א) מסכם באופן נחרץ: "ואף שיש שנסתפקו בזה, אך עכשיו נתברר הדבר, שכן הוא ואין שום ספק בדבר". כלומר, הוברר באופן חד משמעי שהאורז נותר אורז והדוחן נותר דוחן. הערוך השולחן אינו מספר כיצד הוברר הדבר, אך מסורת מעניינת מספרת, כי הגאון מוילנא הוכיח זאת בבדיקה פשוטה.

בדיקת העכברים: בגמרא (בבא מציעא מ/א) נפסק, כי המפקיד אצל חברו דוחן והוא עירבו עם דוחן שלו, כאשר לאחר שנה הוא מחזיר לו את הדוחן, הוא רשאי לנכות 1/20 מן הכמות המקורית, משום שעכברים אוכלים שיעור זה מן הדוחן במהלך שנה. ואם הפקיד אצלו אורז, הנפקד רשאי לנכות 1/40 מן הכמות המקורית. נערכה בדיקה, איזו כמות העכברים אוכלים מן הדוחן ומן האורז, והתברר, כי מן הסוג המכונה אורז הם אוכלים כמות של 1/40 ומן הסוג המכונה דוחן הם אוכלים כמות של 1/20 (תשובות והנהגות, ח"א סי' קפ"ו, וראה בספר וזאת הברכה עמ' 241).

מצות מתירס: עסקנו עד כה באורז. מפליא לגלות דיון שלא היה עולה על דעתנו, לגבי התירס! בדורות עברו כונה התירס "חיטה טורקית". כה השתרש הכינוי בתודעת האנשים, עד שהיה מי שצייד בכך שהתירס אינו ממין הקטניות שבני אשכנז נוהגים שלא לאכול בפסח, אלא הוא מין ממיני החיטים, והוא אף הביא ראיות וסימוכין לכך.

ברם, החתם סופר זצ"ל (שו"ת א"ח סי' קכ"א) דחה את הדברים מכל וכל לא לפני שציון, כי "לולי שכתב מעלתו, שעניים בגלילותיו מצפים ועומדים על תשובה שלי ושצריך למהר ולהחיש מעשה תשובתי כי הזמן בהול וממשמש ובא, לולי כן לא הייתי עט ממחר בתשובה לדון בדבר חדש מה שלא שעורם אבותינו והייתי נמלך בגדולים ממני, אך להיות עיניהם של עניים נשואות ומייחלים לתשובתי כפי דבריו ע"כ אראה מה ישים ה' בפי והוא יצילנו ממכשול". סוף דבר, החתם סופר מוכיח, כי התירס אינו ממיני החיטה, ומסיים, כי יש לנו לסמוך על הקבלה שבידינו מאבותינו ומרבותינו, כי התירס הוא ממיני הקטניות (עיי"ש בכל דבריו).

ברכתו של תירס מעוך: מעניין לציון, כי למרות שהוכרע כי אינו ממיני החיטה אלא ממיני הקטניות, עדיין החתם סופר אינו מכריע כיצד יש לברך על תבשיל תירס מעוך, או על פת שנאפתה מקמח תירס, משום שלא הוסר הספק מזהותו, שיתכן שהוא כמין אורז! משום שיש בו מתכונות האורז, שכאשר הוא מתערב בקמח חיטה, אף הוא מחמיץ ולכאורה ברכתו "מזונות", ולפיכך הוא מסיק, כי יש להחמיר ולאכלו בתוך הסעודה בלבד, שבכך הוא נעשה חלק מן הסעודה, ואין צורך לברך עליו (חת"ס שם סי' נ; ועיי"ש במשנ"ב סי' ר"ח ס"ק ל"ג שנכון לכתחילה לחוש לזה, ובשער הציון אות ל"ו הוסיף, כי אם אין אפשרות לאוכלו בתוך הסעודה, ברכתו שהכל).

דף לח/א אף כאן משלכם

חסות כפר דיר יאסין הנטוש למצוות מרור

בשנת תש"ט אירע המעשה. היתה זו תקופת ערב פסח, ובארץ ישראל ניטשה מלחמה עזה עם צבאות ערב, אשר גרמה למחסור חמור בחסה הנדרשת לקיום מצוות מרור בליל הסדר.

מה אומר לך כבוד הרב, נחרדתי. זכרתי שלמדנו בשיעור עם הרב, שבמקום שאין עירוב אסור לטלטלו בגדים שלובשים - מותר, אבל חפצים - אסור. מצד שני לא הייתי מסוגל להשליך ממני והלאה כסף של צדקה. או לי ואוי לנשמת, צדקה! לזרוק! תוך כדי המחשבות שלי, כבוד הרב, אני עומד על המקום, אבל ממשיך לעשות ככה עם הרגליים, אתה יודע, אי אפשר להפסיק באמצע הריצה, וכך אני עומד על המקום בכביש ז'בוטינסקי, ורץ עם הרגליים לשום מקום. בכיס שלי כסף של צדקה. מצד אחד אין עירוב, מצד שני יש לי צדקה בכיס.

פתאום נזכרתי בעוד דבר שלמדנו בשיעור. הרב אמר שאיסור הטלטול הוא למרחק של ארבע אמות, אבל אם מטלטלים פחות מארבע אמות, זה בסדר. ואז, כבוד הרב, התחלתי לרוץ כמו תרנגולת. שתי פסיעות, עוצר. שתי פסיעות, עוצר. עד היום השכנים שלי לא מתאפקים ושואלים אותי: דודו, מה קרה לך אז, נתפס לך השריר? אבל אני לא עניתי להם, מה הם מבינים... ככה קיפצתי הביתה, החלפתי מכנסיים, ואת מכנסי הריצה עם הכסף של הצדקה, הכל יחד, שמתי על קופת הצדקה... שלא תהיה בעיה... מי כעמר ישראל.

בעזרת ה' לא יארך היום ויהיה זה ידע כי היה עליו להלך בתוך ד' אמות ותוך כדי כך להוציא את הכסף בשינוי. הוא גם יידע כי מטבעות של צדקה אפשר להמיר. הוא יוסיף לדעת כי אמנם מדין תורה איסור הטלטול הוא ארבע אמות, אך חז"ל תקנו ואסרו טלטול גם של פחות מארבע אמות.

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

לקיטת מרור בכפר ערבי שנכבש במלחמה: יהודים בעלי יוזמה ירדו לכפר דיר יאסין הסמוך לירושלים, אשר נכבש וננטש על ידי תושביו, וליקטו חסה בשפע. ברם, בשיחה בין הגאון רבי עזרא עטייה זצ"ל, ראש ישיבת פורת יוסף, לבין הגאון רבי צבי פסח פרנק זצ"ל, רבה של ירושלים (עיי' מקראי קודש פסח ח"ב סי' י"ד), העלה ראש ישיבת פורת יוסף חשש, כי המרור אינו ראוי לקיום המצווה, מפני שהוא גזול ומי שאכל ממנו בליל הסדר, לא זכה לקיים מצוות מרור!

הדיון המרתק שהתפתח בעקבות שיחה זו, גולש למושגים הלכתיים שונים, המתגבשים למכלול מרהיב של סברות שובות לב, ותחילה נדון, מה דינו של יהודי שגנב מרור מיהודי ואכלו בליל הסדר, הקיים את מצוות אכילת מרור? ואם לא - מדוע?

ובכן, לעומת ארבעת המינים, שדינם התפרש בתורה כי יש לקיים את המצווה [ביום הראשון] בארבעת המינים השייכים למקיים המצווה שנאמר (ויקרא כג/מ): "לכם", דינם של מצה ומרור לא התפרש בגמרא, אך הלכה פסוקה היא לגבי מצה, כי האוכל מצה גזולה בליל הסדר, אינו מקיים מצוות אכילת מצה (ראה שולחן ערוך או"ח סי' תנ"ד סעי' ד').

דין "לכם" גם במצה: לגבי מקורה של הלכה זו קיימות שתי גישות עיקריות בפוסקים. הרא"ש (סי' י"ח) מוכיח מסוגייתנו, כי גם במצה נאמר דין "לכם" שהמצה צריכה להיות שייכת לחפץ לקיים בה מצוות אכילת מצה.

מצווה הבאה בעבירה: ואילו גדולי האחרונים, הלבוש (שם) והשאגת אריה (סי' צ"ב) נוקטים, כי לא נאמר במצה דין "לכם", אלא שאין מקיימים את המצווה באכילת מצה גזולה, מפני שהיא "מצווה הבאה בעבירה".

הן כך והן כך, לכאורה, ברי, כי יהודי זה לא קיים מצוות אכילת מרור.

הבה נדון בשיטות אלו, ונגלה כי מסקנה זו אינה מוסכמת על כל הדעות, כלהלן. תחילה נדון בדעת הרא"ש, הסובר כי קיים דין "לכם" באכילת מצה. הרא"ש מתייחס למצה בלבד, מה דינו של המרור? בכך נחלקו הפוסקים. הפרי חדש כותב, כי הואיל וגמרתנו (לט/א) מקישה מצה ומרור זה לזה, הרי שאף במצוות אכילת מרור קיים דין "לכם". ברם בעל כנסת הגדולה כותב בשם רבינו ירוחם (הובא בביאור הלכה שם), כי דין "לכם" מיוחד למצה בלבד ולא למרור. הנה כי כן, לפי שיטתו, האוכל מרור זה, יצא ידי חובה.

עתה נדון בשיטת הלבוש והשאגת אריה, כי אין לקיים מצוות מרור במרור גזול, לפי שהיא מצווה הבאה בעבירה.

הנה, קיימת מחלוקת יסודית בין מרן המחבר רבי יוסף קארו לבין הרמ"א (עיי' שולחן ערוך, או"ח סי' תרמ"ט סעי' ה'): לדעת השולחן ערוך, רק מצווה דאורייתא המתקיימת תוך כדי עבירה אינה נחשבת לקיום מצווה, לא כן מצווה מדרבנן. הנה כי כן, לדעת השולחן ערוך, האוכל מרור זה קיים מצווה, שהרי בזמן שאין מקריבים קרבן פסח, מצוות מרור היא מדרבנן בלבד.

לגבי החסות שנלקטו מכפר יאסין, מתווסף הדיון אם כיבוש הכפר במלחמה הפקיע את בעלות תושביו על אדמתם וממילא החסה אינה גזולה כלל. זאת, ועוד: אף אם לא הופקעה הקרקע מבעלותם, בוודאי התייאשו הימנה. אמנם, אין יאוש חל על קרקע, אך הואיל והחסה בשלה, אין היא נחשבת כחלק מן הקרקע, לפי שאינה זקוקה לה, ולפיכך חל ייאוש הערבים והחסה מותרת לכל דכפין [זאת, מלבד השאלה אם דין גזל נכרי שווה לדין גזל ישראל לגבי מצווה הבאה בעבירה, ע"ש].

(אמנם, המוצא בכיסו חפץ יקר ערך וחושש להפסידו לאחר שהניחו בשינוי, התיירו חז"ל להוליכו פחות פחות מד' אמות, היינו להניחו בכל פחות מד' אמות או לפחות לעמוד מעט כדי להפסיק בכל פחות מד' אמות - עיין פרטי הלכה זו בשמירת שבת כהלכתה, פרק י"ח, הערה ב"ב).

זאת, ועוד: היה עליו לעיין בהלכות "מוקצה", מה דינו של המכניסים, ההפכו לבסיס לדבר האסור? (ראה שמירת שבת כהלכתה, פרק כ', הערה ע"ב).

הוא גם יידע כי עליו ללכת לרב לשאול אם ריצת הבוקר בשבת מותרת (ראה משנה ברורה, סימן ש"א, ס"ק ז').

נכון, הוא יידע זאת בעתיד.

אבל עלינו לשים לב מה הוא יודע היום לעומת מה שידע לפני שנה! אז לבטח היה רץ בשמחה עם כסף הצדקה, שמח וטוב לב על שילוב הריצה המענגת שכסף של צדקה בכיסו.

היום הוא כבר יודע, עירוב, טלטול, ד' אמות.

הדף היומי

אינני בטוח שרבי מאיר שפירא זצ"ל חשב על יהודים מסוג זה בעת שעמד על בימת הכנסייה הגדולה של אגודת ישראל וחולל את מהפכת "הדף היומי". אך אין כל ספק, כי אם היה מעלה בדעתו, שיום יבוא והדף היומי יחלחל לכל רבדי העם על כל שכבותיו, לבטח היה מכריז פעמיים על "הדף היומי"...

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לה/א דברים הבאים לידי חימוץ אדם יוצא בהן ידי חובתו

מיהו השלם

אמרו חסידים: אין זו רבותא כלל, שאינך יכול לבוא לידי חימוץ, רק מי היכול להחמיץ ובכל זאת נשאר בטהרתו - הוא האדם השלם...

מאירים

את מסכת פסחים ושקלים

הגמרא המושלמת המחבת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מאיר מעקד מפיסק עתק השק ללימוד

- נוסח הגמרא והגפישים מנוח ומתוקן במיטב הגמרות של מחזורי הש"ס של ע"ן הדר" • תמרא, הרשי" והתוספות מעקרים ומפוסקים בריוק ובשילמות • רקע מיוחד להקלת הקריאה ולמעט כאבי עיניים
- בתוספת משניות מלין הדף להשלמת לימוד הש"ס • בסוף הכרך נוסף ביאור למשניות - מאורות המשנה • להשלמת הלימוד ביראה ולמעט צורך החיבור הנפלא 'מאורות הרבקה' • הדגשות בתחילת ענין בתוספת

מוקד ישיבת גמרות "דף היומי": 02-804-3333

צעילוי נשמת

מרת **מרים יפה** ע"ה
ב"ר דוד יסנר הי"ד
נלב' ע"ה בטבת תשנ"ז

תנצב"ה
הנוצחה ע"י בניה דוד ושלמה יפה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **יחיאל מאיר אנגלרד** ז"ל
ב"ר דב בעריש ז"ל נלב' ע"ט בטבת תשנ"ה

תנצב"ה
הנוצחה ע"י בתו
גב' **ברכה לנגה** ומשפחתה שיחיו